

Palatul Brukenthal

Palatul Brukenthal este unul dintre cele mai însemnate monumente în stil baroc din România, construit în etape, între anii 1778-1788, pentru a-i servi baronului Samuel von Brukenthal drept reședință oficială și pentru a adăposti colecțiile sale.

Saloanele baroc, spații de recepții și serate muzicale, păstrează piese originale ale Palatului: sobele în stil rococo și neoclasic, tapetul de mătase roșie și cel de hârtie pictat în stil oriental, candelabrele din sticlă de Murano și piese de mobilier transilvănean de secol XVIII.

Istoric

Informațiile privind modul de constituire a colecțiilor sunt foarte sumare, păstrându-se însemnări ale soției baronului în registrele de socoteli ale casei. Primele înregistrări referitoare la achiziții de tablouri au apărut târziu, în 1770, la o dată când nucleul pinacotecii trebuie să fi fost format.

După revenirea sa la Sibiu, în calitate de Guvernator al Marelui Principat al Transilvaniei (1777-1787), baronul și-a adus și colecțiile, iar *Calendarul* lui Hochmeister pe anul 1790 menționează printre atracțiile orașului, pinacoteca, formată din 800 de tablouri și dispusă în 13 săli ale Palatului Brukenthal.

Pe parcursul timpului colecțiile s-au îmbogățit atât prin achiziții, cât și prin donații. În munca de clasificare și etalare a colecției au fost implicați pictorii Johann Martin Stock și Franz Neuhauser jr., apropiați ai baronului. Ei au contribuit, de asemenea, la identificarea lucrărilor nesemnate, după cum reiese din prefața primului catalog tipărit al galeriei, editat în anul 1844. De fapt, primul catalog, manuscris, al pinacotecii (*Älteste Katalog*) a fost redactat de pictorul Franz Neuhauser jr., lucrare realizată încă din timpul vieții baronului. Inventarul arată o pinacotecă formată din 1070 de tablouri și adăpostită în 15 încăperi de la etajul al doilea al Palatului.

În acest moment, la etajele I și II ale Palatului Brukenthal - devenit un veritabil Muzeu de Artă - se află exponate din Galeria de Artă Națională. Palatul găzduiește și Biblioteca Brukenthal, care are, în acest moment, aproape 300.000 unități de bibliotecă (manuscrite, incunabule, carte străină

rară, carte românească veche, transilvanice, carte curentă și reviste de specialitate).

Muzeul de Istorie - aflat în clădirea cunoscută sub denumirea de *Primăria Veche* și-a axat inițial activitatea de profil pe valorificarea particularităților istorice a zonei Sibiului, dar deoarece colecțiile muzeale cuprind numeroase obiecte din cele învecinate, s-a procedat la prezentarea spațiului mai larg sud-transilvan.

Palatul Brukenthal

În momentul în care Samuel von Brukenthal a decis să-și ridice fastuoasa reședință din Sibiu, aspectul medieval al Pieței Mari era deja modificat prin construcția de pe latura nordică a două edificii de mari dimensiuni, biserica și seminarul iezuit (1726 - 1733). Pe latura de vest, prin demolarea casei moștenite de soția sa de la tatăl ei, senatorul Daniel Klockner și a unei alte clădiri achiziționate în vecinătate (1775), lui Samuel von Brukenthal i se oferise terenul propice pentru inițierea construcției palatului la un an după numirea sa în funcția de guvernator al Transilvaniei (1777).

Din păcate, nici la ora actuală numele arhitectului clădirii sibiene nu este cunoscut, opiniile specialiștilor vizând nume ca Johann Eberhardt Blaumann (arhitect sibian, constructor al palatului Banffy din Cluj) sau unul din arhitecții familiei vieneze Martinelli, Josef Frantz, neavând acoperire documentară se constituie doar în ipoteze. În mod cert însă, decizia finală prin care s-a încurajat un proiect sau altul, i-a aparținut beneficiarului.

Dificultatea majoră în edificarea "casei noi" consta în obligația de a respecta cele două parcele demolate, de aici rezultând și planul oarecum neregulat datorită traseului frânt al laturilor de sud și de nord. Elementele determinante în edificarea noii clădiri au fost deci: necesitatea înscrierii într-un spațiu delimitat, apoi gustul și voința ctitorului, aflate în strânsă relație cu "moda" epocii. În ceea ce privește această din urmă condiție, în Europa centrală dominată de barocul vienez s-a cristalizat un anumit tip de clădire urbană ce se deosebește de marile palate construite în spații deschise, deși există și asemănări, mai ales în privința organizării interioarelor. Spre deosebire de palatele înconjurate de parcuri, edificiile

construite în interiorul orașelor medievale sunt strict limitate la existența parcelelor inițiale.

Palatul construit de către S. v. Brukenthal are un plan dreptunghiular, închizând între laturile sale o curte interioară. Accesul în palat și spre curte se face printr-un portal plasat în axul laturii înguste dinspre frontul străzii, iar pe latura opusă pasajul corespunzător celor trei deschideri facilitează ieșirea în curtea a doua, unde inițial se aflau grajdul și alte anexe gospodărești.

Fațada principală a palatului, ieșită mai în față în comparație cu frontul celorlalte clădiri din piață, este o realizare târzie, în care arhitectul s-a îndepărtat oarecum de la canoanele unui baroc spectaculos, manifestând predilecție pentru un stil mai ponderat. Verticalitatea sugerată de pilaștri dublați și acoperișul mansardat întrei trepte, este contrabalansată de rezolvarea apareiajului cu brâie orizontale a parterului. Elementele decorative cele mai frecvent folosite sunt ghirlandele, cununile, rozetele, casetele, măștile, toate executate din piatră de către meșterul pietrar Anton Hertzum. Ancadramentul de piatră al portalului, bogat decorat cu elemente de plastică, dintre care menționăm blazonul aurit al guvernatorului, este flancat de câte o coloană deasupra căreia se ridică antablamentul încoronat de urne baroce. Întreg portalul, așa cum rezultă din contractul încheiat la 10 august 1777, este opera sculptorului clujean Simon Hoffmeyer pe care îl vom găsi apoi, până la moarte, printre cetățenii Sibiului.

Din pasajul de trecere, compartimentat în trei travee prin mijlocirea unor coloane masive, se poate accede în curtea palatului. Aici, în axul corpului transversal din fundal, se află un al doilea portal organizat ca și primul, cu deosebirea că locul coloanelor a fost preluat de atlanți. Sculptorul care a realizat acest portal este, cel mai probabil, același Hoffmeyer, iar rezolvarea artistică este inspirată de un model răspândit în Imperiul Habsburgic, la Viena (poate palatul Daum-Kinsky), Bratislava sau Győr (palatul Zichy). Parcurgând un al doilea gang, organizat pe trei nave, pătrundem în curtea a doua unde se ridică corpurile de clădire realizate în cea de a doua etapă de construcție, în anii 1786 -1788: o aripă ce leagă tractul transversal al palatului de edificiul fostului grajd plasat de asemenea, transversal în limita din spate a terenului.

Conform uzanțelor baroce, primului etaj i se acordă o atenție cu totul specială. Accesul se realizează pe mai multe căi: o casă a scărilor ce se deschide din gang în stânga, apoi, alte două scări plasate în centrul aripilor laterale care ofereau posibilitatea organizării unor apartamente a câte trei încăperi (cameră de primire, dormitor, cabinet) rezervate oaspeților. Etajul al II-lea găzduia de la început galeria de pictură și biblioteca situată în aripa transversală.

Dintre încăperile primului etaj se remarcă cele cinci amplasate la fațadă. Cea mai fastuoasă încăpere era salonul (sala de muzică), alături de care erau situate camere de primire, iar în flancuri, cabinete. Amenajării acestora, Brukenthal i-a acordat o deosebită atenție. Cele trei încăperi centrale mai păstrează parțial tapetul original din mătase, iar încăperile din flancuri, cabinete de lucru, care evidențiază interesul pentru *chinoiserie*, au fost tapetate cu cartoane pictate cu motive orientale: pomi și tufe cu flori, păsări exotice. De la aceste motive decorative, care în unele palate din Europa centrală sunt realizate în pictură, camerele din flancuri sunt numite și *camere cu păsări*. Pentru acest gen de lucrări au fost angajați mai mulți tapițeri, numele a doi dintre ei fiindu-ne cunoscute: Johann Tauffer din Viena și Nicolaus Jaffer din Eisenstadt. Alte elemente de valoare artistică sunt stucaturile de pe plafoane (autor Johann Bauernfeind, sosit de la Viena), tâmplăria artistică, opera aceluiași Bauernfeind, inițial calfă a lui Ludwig Christian Hezel, sobele de faianță aduse de la Viena și realizate, cel puțin în parte, după proiecte ale lui Simon Hoffmeyer, candelabrele din cristal.

De o valoare artistică excepțională sunt medalioanele cu reliefuri din lemn de tei grunduit și aurit, plasate deasupra ancadramentelor ușilor a patru încăperi de la primul etaj, așa numitele *supraporte*. Încăperile din flancuri, unde decorul este de factură orientală, au câte două supraporte reprezentând figuri de chinezi. Mai mult, o figură de chinez șezând apare și pe reliefurile aurite de pe urna sobei-cămin din flancul drept. Celelalte două încăperi au câte patru medalioane deasupra ușilor și între ferestre, tematica fiind la modă în secolul al XVIII-lea și anume, operele lui Publius Ovidius Nasso. Dacă în stânga salonului (privind dinspre piață) apar patru scene din *Istoria lui Bacchus, Pan și Sylen*, medalioanele din încăperea din partea opusă pot fi identificate mai precis. Scenele de aici îl reprezintă pe *Narcis, Endimion și Luna, Clytia transformată în floarea soarelui* și, în final, *Poetul Arion salvat de delfin*. Toate aceste supraporte sunt realizate de sculptorul Simon Hoffmeyer, căruia i-au servit drept model gravuri ale francezului

Bernard Picart (1673 - 1733), după pictorul flamand Abraham van Diepenbeck, într-un album cu ilustrații la operele lui Ovidius (Musen - Tempel, Amsterdam, 1733).

Parțial aceeași sursă de inspirație a fost oferită și pictorului care a decorat o încăpere de mici dimensiuni alăturată camerei de colț din stânga. Aici pereții sunt integral acoperiți cu un decor pictural *ton în ton* în maniera *camaieu*, cele 12 panouri reprezentând scene din *Istoria lui Hercule*. Autorul picturilor, fără a fi identificat cu precizie, pare să fi fost Franz Neuhauser jun., activ la Sibiu în calitate de profesor de desen de prin 1790.

Alt meșter activ pe șantierul palatului din Sibiu a fost pictorul Johann Krempels, care în anul 1799 execută, după desenele profesorului Franz Neuhauser jun., o pictură decorativă în sala mare de la etajul II al aripii transversale (azi văruiță) și probabil lui îi aparțin și picturile ce imită tapetul cu păsări aplicate în zona din spatele unor sobe. De asemenea, scaunul de lemn al acoperișului a fost executat de către meșterul dulgher Franz Burger, cel care între anii 1779 - 1786 a condus lucrările de construcție ale noii școli (actualul liceu Brukenthal).

Palatul Brukenthal din Sibiu reprezintă una din comorile de artă barocă din Europa centrală. Afirmația poate fi susținută, în primul rând, prin starea deosebită în care sunt păstrate o serie de elemente originare. Sunt extrem de puține edificii de o factură asemănătoare în care să fie conservate în forma inițială detalii precum piesele de marchetărie, tâmplăria artistică, elemente de lăcătușerie (clanțe, încuietori de uși, broaște), inclusiv geamuri originare, cu compartimentarea inițială realizată prin intermediul baghetelor de plumb. Construcția acestui impozant edificiu a avut ca scop, încă de la început, realizarea unui cadru propice pentru conservarea unei colecții de artă și antichități de o valoare inestimabilă.

Fațada principală a palatului a fost restaurată în anii 1973 -1974. Începând cu anul 1998 clădirea urmează să fie supusă unor noi lucrări de restaurare.